

"לבנינה של תורה"

שיחה שנמסרה בביהמ"ד מפי ראש הישיבה - הרב ברוך ויזר

עבודת היום בפורים

תורה קודם סעודה:

בהלכות פורים כתב הרמ"א¹:

"טוב לעסוק מעט בתורה קודם שיתחיל הסעודה², וסמך לדבר: לְיַהוּדִים הָיְתָה אֹרֶחַ וְשִׁמְחָה³ ודרשינן⁴: אורה, זו תורה".

טוב לגשת לסעודת פורים מתוך לימוד תורה.

הרמ"א בספרו 'דרכי משה'⁵ נותן טעם לדבר:

"מצווה לעסוק בתורה קודם הסעודה והיא מגינה עליו שלא יארע לו קלקול בסעודה".

ננסה לרדת מעט לעומקם של הדברים.

טומאת עמלק:

המהר"ל בספרו 'אור חדש' על פורים, מסביר את עניין "אורה זו תורה"⁶:

"ובגמ'⁷: לְיַהוּדִים הָיְתָה אֹרֶחַ וְשִׁמְחָה וְשִׂשְׁוֹן וְיִקָּר, א"ר אלעזר א"ר יהודא, אורה זו תורה. וכן הוא אומר, כִּי נָרַ מְצִיחַ וְתִזְרָח אֹרֶךְ ... ופירוש דבר זה, כאשר היו גוברים על המן זכו ישראל למדריגה עליונה

מאוד וזכו לתורה אף כי כבר היה להם התורה זכו להיות דביקים במעלות התורה השכלית. וקודם זה (קודם נס פורים), אף שהיה התורה להם היה להם מונע, הוא עמלק המבטל את דביקת ישראל בתורה. ולכך זכו ישראל באותו זמן אל הדביקות במעלת התורה לגמרי".

ביאור הדברים, למהר"ל היה קשה שרק עתה זוכים עם ישראל לאור של התורה. וכי לא קיבלו עם ישראל את התורה קודם לכן?! התורה היתה קיימת בעם ישראל מנתינתה בהר סיני, ומיני אז למדו אותה. אם כן, מה נשתנה עתה ש"ליהודים היתה אורה, אורה זו תורה"?

מתרץ המהר"ל דבר שנוכל להבינו בנפשנו.

ע"י הסרת עמלק, זכו לחיבור נפשי ורוחני יותר עמוק עם התורה. חיבור עם הנשמה, שקודם לכן הם לא יכלו לזכות לו משום שהיתה קליפה של עמלק. היתה טומאה שהפריעה ועקבה את האור האלקי מלחדור אל הנשמה. עניינו של עמלק הוא, להילחם בקדושת ישראל, בקדושת התורה. אותה טומאה מלפפת את עם ישראל ומפריעה. רוח הטומאה סרה ע"י ניצחון עם ישראל על עמלק. ניצחון זה אינו ניצחון על אדם פרטי, זהו ניצחון של כח הקדושה על כח הטומאה. ראשית גוים עמלק⁸ הלוחם בקדושת עם ישראל, הלוחם בישראל שנקראו ראשית⁹, שנאמר: קָדַשׁ יִשְׂרָאֵל לַיהוָה ראשית תבואתה¹⁰.

ע"י הסרת המונע הגדול הזה ששמו עמלק, ששמו טומאת עמלק, מתאפשר לעם ישראל

¹ אורח חיים סימן תרצ"ה, סעיף ב'.

² סעודת פורים.

³ מגילת אסתר פרק ח', סעיף ט"ז.

⁴ מסכת מגילה דף ט"ז ע"ב.

⁵ הערות על הטור ועל הבית יוסף. הדרכי משה מתייחס בהערותיו למקורות הדברים לעומת הגהותיו לשולחן ערוך שהם פסקיו בהלכה.

⁶ פרק ח', עמ' ר"ב, עמודה שמאלית, ד"ה "ומרדכי יצא".

⁷ שם.

⁸ ספר במדבר פרק כ"ד, פס' כ'.

⁹ מפרשים על ריש פרשת בראשית.

¹⁰ ירמיהו פרק ב', פס' ג'.

תאנים ותמרים". מביאים שאור ומביאים דבש.

יש להבין את עניינו של האיסור זה שהרי דבש תמרים ושאור מייצגים דברים חשובים מאוד. ומדוע אין מקומם בעבודת המקדש בכל ימות השנה? יתירה מזו, אם בכל ימות השנה אסור להביאם במנחה, מדוע יש זמן שכן צריך להביאם?

הרב זצ"ל בסידורו 'עולת ראייה' מבאר ביאור נפלא מאוד בעניין זה¹⁴. ביאור זה נוגע בהבנת עומק עניינה של עבודת היום בפורים. נלמד מדבריו אל העבודה הגדולה המצפה לנו בעז"ה ביום הגדול והקדוש של פורים.

אילו שאלו אותנו, לומדי תורה בעלי מבט תורני, האם יש מקום לשאור ולדבש בעבודת המקדש, בעבודת הקטורת? היינו עונים שבוודאי יש לכך מקום. שהרי קיטרא בארמית פירושו קשר, עניינה של הקטורת הוא לקשר ולעלות את כל המציאות למצב עליון יותר. בלשונו של הרב:

"והקטרת בכל עליתה העליונה, בכל קשר קדשה להעלות את הכל, את כל היש, את כל ההתפשטות של ההויה, אל מרומי החיים".

אותה עבודה של קטורת מרוממת את כל המציאות. ואילו נתנו דבש בקטורת, "היה הריח מתעלה עוד יותר, והבהירות הרוחנית ... היתה מתפשטת בצורה נפלאה, למעלה למעלה מגדר האדם באנושיותו, בהגבלת ציוריו ובאחיות חמריותו". אנחנו אמנם מוגבלים בחומר, אך כיון שעניינה של הקטורת ממקום הקודש הוא לרומם את המציאות, כשקיים בית מקדש עבודה עליונה זו משפיעה רוח לכל עם ישראל.

מתיקות הדבש:

ריח הקטורת אם היה מתעלה עוד יותר, היה יכול להשפיע יותר בהירות רוחנית, היה יכול לרומם את כל היכולת של האדם להשיג ולהתעלות יותר, למרות הגבלת החומריות שלו. לכאורה זהו מצב

לדבוק דביקות נפשית רוחנית עמוקה יותר, אמיתית יותר בתורה.

שאור ודבש בעבודת הקודש:

בשבת קראנו בפרשת מנחות, ציווי מיוחד ותמוה מאוד¹¹:

"כֹּל-הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תִּקְרְבוּ לִי-
ה' לֹא תַעֲשֶׂה חֶמֶץ כִּי כֹל-שָׂאֵר וְכֹל-
דָּבֵשׁ לֹא-תִקְטְרוּ מִמֶּנּוּ אֲשֶׁה לִי-ה'".

יש איסור מן התורה לערב במנחות שאור ודבש. איסור זה קיים גם בהקטרת הקטורת. כפי שאנו אומרים מדי יום¹²:
"אלו הנה נותן בה קורטוב של דבש. אין אדם יכול לעמוד מפני ריחה". עניינה של הקטורת הוא גדול. ההיבט הטבעי של הדברים, זהו ריח טוב. נראה שהדבש היה מוסיף במציאות ריח גדול לקטורת. "ולמה אין מערבין בה דבש? מפני שהתורה אמה, כי כל-שאור וכל-דבש לא-תקטירו ממנו אשה ל-ה'".

מאידך, כתוב בפסוק הבא:

"קִרְבֵּן רֵאשִׁית תִּקְרְבוּ אֲתָם
לִיהוָה וְאֵל-הַמִּזְבֵּחַ לֹא-יַעֲלוּ לְרִיחַ נִיחַח".

למרות האיסור, התורה מתירה בכל זאת זמן של הקרבת שאור ודבש. קרבן ראשית תקריבו אתם ל-ה'. אומר רש"י במקום:

"קרבן ראשית תקריבו- מה יש לך להביא מן השאור ומן הדבש? קרבן ראשית. שתי הלחם של עצרת הבאים מן השאור, שנאמר חֶמֶץ תִּאֲפִינָה¹³. ובכורים מן הדבש, כמו בכורי תאנים ותמרים".

בשבעות, זמן מתן תורתנו, יש לשאור מקום במקדש, בהבאת שתי הלחם שהם לחמי חמץ ויש לדבש מקום במקדש בהבאת ביכורים. בכל עניין שהתורה וההלכה מדברים על דבש הם מדברים על דבש תמרים. "וביכורים מן הדבש, כמו ביכורי

¹¹ ספר ויקרא פרק ב', פס' י"א.

¹² סדר פיטום הקטורת, לפני תפילת עלינו לשבח של שחרית.

¹³ ספר ויקרא פרק כ"ג, פס' י"ז.

¹⁴ כרך א' עמ' קמ"ח-קמ"ט.

ואמרו חז"ל¹⁹:

"בְּכָל-לְבָבְךָ - בשני יצריך,
ביצר טוב וביצר הרע".

צריך לקשור את יצר הרע לעבודת הקודש
שבמקדש.

מקום היצר ביסוד הקדושה:

בניגוד גמור לתשובתנו, התורה
אוסרת לערב שאור ודבש במנחות ובקטורת.

התורה זה ריבונו של עולם, זו
האמת הא-לקית המופיעה בעולם.

בהמשך דבריו שם²⁰ כותב הרב זצ"ל:

"אבל התורה, היודעת את
כל עומק המציאות ... אמרה: כי כל
שאור, הנותן אומץ גופני טבעי,
שהרי הוא האופן המוסכם לתקן על
ידו את ההזנה הקבועה תמיד,
בחמוץ הלחם".

שהרי האדם חי על הלחם, בסיס המזון
המרכזי של האנושות. האדם חי על אותו
שאור שנותן ללחם את כל כוחותיו.

"ואם השורש הזה של אמוץ
החיים הגופניים הטבעיים היה נכנס
במסכת הקודש, היה לכאורה
מחזקו ומאמץ את חילו, אבל יודע
תעלומות כל חי הוא יודע, שלא
אמוץ היה בא ע"י עירוב זה כי אם
ירידה לתוך המשקע החומרי".

הגמ' ביומא²¹ אומרת, שהיצר הרע נצרך
לחיים. אי אפשר לבטל את יצר הרע מן
המציאות. כשניסו לבטל אותו ראו שהעולם
לא התפתח, העולם נעצר עוד באותו רגע.
היצר נדרש על מנת להוליד, לבנות ולשכלל,
היצר הוא כח אדיר שניתן באדם. הוא הנותן
את הדחיפה האנושית לפיתוח העולם.
אעפ"כ, התורה היודעת את כל עומק
המציאות, סברה שלא נכון לערבו בקודש.
"אבל יודע תעלומות כל חי הוא יודע, שלא

מצויין, מכיוון שדבש הוא מייצג הוא את
התענוג, את העונג הרוחני, "והאדם לא נברא
אלא להתענג על ה"י"¹⁵. לקחת את ציור העונג
שבמתיקות ולהופכו לעבודה. אפילו הפסי
אומר: דְּבַשׁ מְצֵאתָ אֲכָל דִּיךָ¹⁶. דהיינו יש כאן
איזה ביטוי רוחני המקופל בתוך הדבש הזה,
המייצג את התענוג של האדם ואת היכולת
שלו להתענג. לכן, אילו שאלו אותנו היינו
אומרים בוודאי שניתן לערב זאת בתוך
הקטורת, כיון שהריח היה מתעלה עוד יותר,
ומתוך כך המציאות היתה מתעלה עוד יותר.

שאור שבעיסה:

נמצאים אנו סמוך לחג הפסח, קרוב
שלוש יום קודם החג. על אף שפסח חל
ב'בין הזמנים', אולי נזכה לעבודת בית
המקדש ונחגוג כאן כולם ביחד, צריכים אנו
להאמין שזה יכול להיות.

ידועים דברי חז"ל שהשאור הוא
יצר הרע. הנפיחה, ההתנפחות, הגאווה שבחג
הפסח אין לה מקום. השאור הוא שאור
שבעיסה. הגמ' במסכת ברכות¹⁷ אומרת:

"ומי מעכב? שאור
שבעיסה...".

שאור שבעיסה הוא היצר הרע המעכב אותנו
בעבודת ה'.

אילו היו שואלים אותנו, האם לשים
את היצר הרע בעבודת המקדש? היינו
משיבים 'נהדר'. ראוי וטוב לקחת את היצר
הרע, לרומם אותו, לקשור אותו ולחבר אותו
לעבודת המקדש. צריכים לשמור מקום של
כבוד לשאור בעבודת המקדש. אדרבה,
כתבה התורה¹⁸:

"וְלֹעֲבֹדוּ בְּכָל-לְבָבְכֶם וּבְכָל-
נַפְשְׁכֶם".

¹⁹ מסכת ברכות דף נ"ד ע"א.

²⁰ הערה 14.

²¹ דף ס"ט ע"ב: "חזו דאי קטליתו ליה להווא (ליצר
הרע) - כליא עלמא".

¹⁵ מסילת ישירים פרק א'.

¹⁶ ספר משלי פרק כ"ה, פס' ט"ז.

¹⁷ דף י"ז ע"א.

¹⁸ ספר דברים פרק י"א, פס' י"ג.

מגבלות החומר, על סכנות החומר, ולהפוך אותם לחלק מעבודת ה'. זהו שאמרו חז"ל בגמ' במסכת קידושין²³: "בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין", המאפשר את השימוש ביצר הרע.

למדנו מעבודת המקדש, יחס אל החיים. יחס נכון אל המציאות, מתוך ראייה של תורה.

עבודת הפורים:

בפורים ישנה עבודה גדולה של שתייה. בעולם הרחב שתייה היא איננה עבודה, אלא היא תרבות של ריקנות, תרבות של סכנה, תרבות של הרס. 'אם שותים לא נוהגים'... תרבות שמביאה אסונות, תרבות שגורמת לאמלל אלפי בני אדם. למרות זאת, באו חז"ל והעמידו אותה כחלק בעבודת היום של פורים. ומכח השכל הא-לוקי השרוי בהם ציוו אותנו "מיחייב איניש לבסומי בפוריא"²⁴. ציווי זה איננו מובן שהרי לכאורה מנוגד הוא לכל התורה שלנו, ואעפ"כ ציוו אותנו בזה בפורים. עצם עניינה של השתייה בפורים איננה הנושא שאנו עוסקים בו בשיחות אלו (ולכן לא נבאר עניין זה). בשיחות אלו אנו עוסקים ביחס של התורה אל החיים.

פורים הוא זמן קבלת התורה שבעל פה. "הדור קבלוה בימי אחשורוש"²⁵. אומר רש"י, "מאהבת הנס שנעשה להם". דהיינו, זוהי קבלת תורה שבע"פ. הבאנו בעבר את דברי המדרש תנחומא²⁶:

"אמר להן על התורה שבע"פ שיש בה דקדוקי מצות קלות וחמורות והיא עזה כמות וקשה כשאל קנאתה, לפי שאין לומד אותה אלא מי שאוהב הקב"ה בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאודו".

בפורים, ראו את האהבה של הקב"ה לעם ישראל, ומאהבת הנס קיבלו את התורה שבע"פ, באהבה. זוהי מדרגה עצומה שזכו לה בפורים.

אמוץ היה בא ע"י עירוב זה". זה לא היה מוסיף חוזק. "כי אם ירידה לתוך המשקע החומרי".

הדברים מבהילים. אילו ניתנה היכולת בעבודת המקדש להוסיף שאור, לרתום את היצר הרע לעבודת הקודש, היתה פה פגיעה, היתה פה ירידה לתוך המשקע, לתוך עומק החומריות. אפילו בבית המקדש שבו מצאנו היתרים, כגון שאין שבות במקדש לגודל מעלת קדושת העבודה, יודע תעלומות אמר 'לא' להכניס את היצר הרע. בורא עולם אמר לא לשאור ולדבש, שהם דברים נפלאים כשלעצמם.

"אבל לא כן הוא דרך האמת הא-להית, שהתוכן²² כל לב וכל רוח ונפש שם גבול, עד היכן יש אפשרות להופעות האצילות מרום סוד החיים העליונים להתפשט, באופן שהננו בטוחים בשלמותן ובטהרתן".

ריבוננו של עולם, שיודע לרדת לעומק הנפש הישראלית והאנושית, הוא שם גבול ואמר 'אפילו במקדש לא מכניסים זאת'.

"ומה המה הדרכים אשר אנחנו צריכים לשום מדה וגבול להתפשטותם של כחות החיים, אפילו כשהיסוד שלהם הוא בקדושה".

אפילו כשהיסוד הוא בקדושה, רבש"ע אמר 'לא'. המקדש, היסוד הוא בקדושה, ובכל זאת יש גבול ליכולת של הגילוי בחיים של דברים אלו.

שאור ודבש בחג השבועות:

מדוע אם כן יש לשאור ודבש בכל זאת מקום בעבודת המקדש בחג השבועות, כמו שהפס' ממשיך ואומר? התשובה הפשוטה היא, שההגנה של התורה, הדביקות בתורה שעליה דיבר המהר"ל, היא המאפשרת גם במקום הקודש את שייכות הדברים הללו. הדביקות של עם ישראל בתורה, בריבוננו של עולם ע"י התורה, היא כל כך עליונה שהיא יכולה להתגבר על

²² 'התוכן' - הכוונה לריבוננו של עולם.

²³ דף ל' ע"ב.

²⁴ מסכת מגילה דף ז' ע"ב.

²⁵ מסכת שבת דף פ"ח ע"א.

²⁶ פרשת נח סימן ג'.

כיצד אפשר להידבק בריבוננו של עולם? וכי אפשר לדבקה בו?! ע"י תורה אפשר להידבק. ע"י תורה חיים כולכם היום. ע"י תורה, אפשר להיכנס אל החיים בצורה הנכונה. מדברים אלו ניתן למשוך מבט לכל ענייני החיים שלנו ולכל המציאות שלנו והמצבים שבהם אנו נמצאים. מתוך אותו מבט עמוק של יום הגדול הזה ששמו פורים.

"וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בְּ-ה' אֱ-לֹהֵיכֶם תִּיִם כָּלְכֶם הַיּוֹם".

פורים הוא זמן של דביקות בתורה. והוא שאמר הרמ"א, שטוב לעסוק בתורה קודם שניגשים לסעודה ולשתיה. שמצוות השתיה היא בסעודה. במהר"ל ראינו שבאמצעות הדביקות ע"י תורה אפשר להיכנס למסגרת החיים, אפשר לאחוז בעבודה של אכילה ושתיה וענייני הגוף. זהו עניינו של פורים שבו מתגלה קדושת האדם הישראלי ביותר מכל ימי השנה, דווקא בעבודה שהיא לכאורה עבודה נמוכה, עבודת השתיה. עם הנס שבאמצעותו קיבל עם ישראל את התורה, נתגלתה דביקותם של עם ישראל בתורה.

"ליהודים היתה אורה, אורה זו תורה". העולם שלנו זועק עמלקיות. העולם זועק ריחוק מן האמת. עניינו להרחיק אותנו מן הקודש, זהו ההסתר של העולם. ע"י ההתגברות על קליפת עמלק, ע"י התגברות על אותה קליפה הגורמת להסתר ומנגדת לנו את היכולת להידבק בערכים העליונים הרוחניים המופשטים, המונעת מאתנו להדבק בקב"ה, ישנה שייכות לעבודת היום. מזה אנו למדים שע"י התורה, ע"י שדבקים בה, ע"י שלומדים תורה קודם הסעודה, אפשר לאחוז במציאות הזו של העולם הזה. וזהו שכתוב²⁷: "וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בְּ-ה' אֱ-לֹהֵיכֶם תִּיִם כָּלְכֶם הַיּוֹם".

²⁷ ספר דברים פרק ד', פס' ד.